

Brno Contemporary Orchestra

Blahopřání

6. abonentní koncert cyklu B

Besední dům

19I4I2017

MAREK KOPELENT**A Few Minutes with an Oboist**, Concerto galante pro hoboj a komorní soubor (1972)**ZBYNĚK VOSTŘÁK****Kyvadlo času** pro violoncello, 4 instrumentální skupiny a elektronické varhany op. 40 (1967)

přestávka 20'**SOFIA GUBAJDULINA****Concordanza** pro komorní soubor (1971)**MAREK KOPELENT****Vyhnání** pro mezzosoprán, hoboj sólo a 9 hlubokých smyčců na texty Starého zákona a J.

A. Komenského (2006)

Úvod – Vyhnání z ráje – Interludium I (hoboj sólo) – Vyhánění – Žalost – Interludium II (hoboj sólo) – Dobrořečení

Irena Troupová soprán**Vilém Veverka** hoboj**Josef Klíč** violoncello**BCO – Brno Contemporary Orchestra**dirigent **Pavel Šnajdr**

„Z každého skutečného uměleckého díla musí být možné mít požitek nezávisle na historických předpokladech.“

Fridrich Nietzsche

Z pohledu notografického není zřejmě pochyb, že notový zápis je záznamem prchavých tónů pro budoucí generace, co nejpřesnějším zachycením zvukové struktury, tak aby mohla být znovu realizována. Je záznamem, který vyžaduje autentickou, poučenou interpretaci, vycházející ze studia a zdánlivého poznání fiktivní představy o dobovém aurálním prostoru. Partitura, grafický zápis však v tu chvíli přestává být pouhým záznamem, zachycením pro budoucí generace, ale stává se spíše mnemotechnickou pomůckou. Konvencionalizovaný systém znaků nám nahrazuje písmena, slova, věty, je popisem, příběhem i slovní hříčkou, je scénickou i režijní poznámkou, je vším možným, ale není vlastním sdělením. Máme pevné, zachytné body, ale mnoho důležitého zůstává mezi řádky, nezaznamenané a zřejmě bez osobní zkušenosti, bez přítomnosti tvůrce, bez neustálé korekce, neinterpretovatelné. Grafický záznam může být starý, ale hudba zní pouze tady a teď. Sentiment a nostalgie pak z životaschopného historického díla utváří muzejní relikvii. Budeme-li pokračovat dál, tak se nabízí jednoduchá rozvaha, že by partitura mohla být návodem, snad i manuálem či instrukcí. Soudobá partitura je pak fixována na svého autora, ale ta historická jej přežívá, stává se výzvou k nové, jinak ideální, třebaš i neautentické interpretaci. Mnohé skladby čekají na svého ideálního interpreta, aby mohly vstoupit do

současného světa, mnohé však zůstanou jenom záznamem, dokladem doby svého vzniku, určeným ke čtení a interpretaci v oblasti dějin, nikoliv hudby.

Děkujeme Marku Kopelentovi a jeho přátelům za skutečnou hudbu, kterou panu skladateli i vám, našim posluchačům, dnes můžeme nabídnout.

Je možná poněkud paradoxní, že v rámci blahopřání jsme zvolili skladby, které jsou zatíženy dobovou atmosférou svého vzniku, neboť povětšinou nemohly být uvedeny či byly vnímány jako problematické, nebo se přímo stavěly ke společnosti kriticky. Všechny však dostatečně naplňují vstupní citát, pocházející již z konce devatenáctého století, a všechny plně dokazují, že skutečné umělecké dílo se dokáže vymanit z dobových, historických i současných souvislostí.

Kompozice ***A Few Minutes with an Oboist (Concerto galante)*** letošního jubilanta, hudebního skladatele a pedagoga **Marka Kopelenta** (*28. dubna 1932) byla napsána na objednávku amerického dirigenta a vydavatele Maria di Bonaventury, který si vyžádal kompozici pro hobojistu Alfreda Genoveseho a komorní soubor. Skladba měla zaznít na Aspen Festival ve Spojených státech amerických, což se však z finančních důvodů nestalo. Premiéra tak proběhla až na Wittener Tage für neue Kammermusik v Německu v roce 1974. Když v roce 1972, v době již plně nastupující normalizace, Marek Kopelent pracoval na kompozici koncertního kusu, nemohl se vyhnout určité ironii, nadsázce, ostatně jak jinak bylo možné danou dobu normálně přežít. Už sám název „Několik, málo či pár minut s hobojistou“ může působit nadneseně, uvědomíme-li si, že se jedná o koncert, tedy jednu z vrcholných forem instrumentální hudby od 18. století. A pokračujme: Kopelent přiznává formě koncertu nutnost interpretačního exhibicionismu, ale rovněž poněkud pokřiveně – kadence je postavena na kozáčku, který v západní Evropě tančili pro pobavení na večírcích, zatímco u nás evokoval sovětskou okupaci. A co teprve instrumentace: klasická a elektrická kytara, banjo, preparovaný klavír, netradičně používané bicí a dětské hračky, s teatrálním gestem rozdávané dirigentem, to vše přispívá k mimořádné hravosti a pestrosti kompozice, jejíž vyznění je možná tragikomickým šklebem době svého vzniku, ale svobodnou hudbou dneška. Je fascinující, jak se skladatel z „pouhých partitur“ (Kopelent uvádí primárně inspiraci *Dechovým kvintetem* Witolda Szaloneka) dokázal dopracovat k využití netradičních, multifonních technik hraní na melodický dechový nástroj, bez možnosti vyzkoušení, bez možnosti poslechu. Česká premiéra proběhla až v roce 2004 v rámci festivalu Pražské premiéry v interpretaci – dle dobových recenzí famózního – Viléma Veverky a pod taktovkou Jakuba Hruši.

Zbyněk Vostřák (1920–1985) patřil až do začátku padesátých let k úspěšným dirigentům a především skladatelům neoklasicistního a neoromantického ražení. V polovině padesátých let však po mystickém zážitku zcela změnil svoji duchovní orientaci k východnímu náboženství a po nervovém selhání v letech 1959–1960 prakticky ukončil svoji dosavadní skladatelskou kariéru. Začátkem šedesátých let se však seznámil s tvorbou Antona Weberna a jeho následovníků a v podstatě započal nový skladatelský život. Plně se oddal kouzlu Nové hudby a nových možností, po výrazné etapě racionální, dodekafonické a seriální kompozice byl fascinován možnostmi aleatoriky, práce s barvou, prostorem a časem. Hudba je totiž pro Vostřáka postavena na třech tvarových principech, „ideových pravzorech hudby“, a to na statice, kinetice a rytmice. Na vyvažování těchto tří principů pak stojí kompoziční práce, neboť jejich rovnováha tvoří vnitřní harmonii hudby. Jakou konkrétní hudební materiál jsou tři tvarové principy naplněny, to už tak důležité není. Na dnešním koncertě zazní kompozice ***Kyvadlo času***, kterou Vostřák komponoval v roce 1967 a která se v roce 1968 dočkala vydání ve vídeňském vydavatelství Universal Edition.

Sofia Asgatovna Gubajdulina, skladatelka rusko-tatarského původu, se narodila 24. října 1931 v Čistopoli. Prvního hudebního vzdělání se jí dostalo v Kazani, kde strávila dětství, studium kompozice pak absolvovala na moskevské konzervatoři u N. Pejka, J. Šaporina a V. Šebalina. Na její tvorbu však mnohem více než akademické prostředí mělo vliv samostudium partitur a nahrávek Nové hudby, kontakty se západoevropskými hudebníky, s moskevskými

samizdatovými kruhy (kam ji uvedl její druhý muž, Nikolaj Bokov) a obdobně „neoficiálně“ smýšlejícími umělci z bývalého socialistického bloku. Svou hudbou na sebe Gubajdulina brzy upozornila spřízněné skladatelské kruhy, na pódiu ale její skladby kvůli tehdejší represivní sovětské kulturní politice zněly jen výjimečně. Zlomovým okamžikem se stal koncert, který v roce 1982 ve Velkém sále moskevské konzervatoře uspořádal dirigent Gennadij Rožděstvenskij a na kterém byl s velkým úspěchem proveden Gubajdulinin houslový koncert *Offertorium*. Později se Sofia Gubajdulina dočkala i mezinárodního renomé, k němuž jí napomohli slavní interpreti, neúnavně propagující její tvorbu (Rožděstvenskij, Rostropovič, Kremer ad.), a také emigrace do Německa v roce 1992. Usadila se ve vesničce nedaleko Hamburku, kde žije dosud. **Concordanza** je jedním z prvních děl Sofie Gubajduliny vytvořených na bázi „binárních opozic“, jimiž jsou zde soulad (concordanza) a nesoulad (discordanza). Skladbu v roce 1970 objednal Marek Kopelent, tehdejší umělecký vedoucí souboru Musica Viva Pragensis. Premiéra proběhla v květnu 1971 v Praze pod taktovkou Zbyňka Vostřáka. Spolupráce mezi Markem Kopelentem a Sofií Gubajdulinou našla své pokračování v tvorbě týmového oratoria *Laudatio pacis* (Chvála míru, 1975), na němž se vedle obou těchto autorů podílel německý skladatel Paul-Heinz Dittrich.

Vyhnání, skladba pro mezzosoprán, hoboj sólo a 9 hlubokých smyčcových nástrojů Marka Kopelenta, je dle slov autora „reflexí skutečnosti, že lidskou historií se táhne jako černá nit fenomén vyhnání, počínaje vyhnáním z ráje přes tolikeré vyhnání, vysídlování lidí, jak to např. poznali židé, protestanti, Češi i Němci až po národy Sovětského svazu a mnoho dalších postižených etnik. Pod historickým pohledem uniká často bolest lidí opouštějících své domovy, své rodiny, své přátele. Ještě nedávno na perónech cizích nádraží tekly slzy na tvářích babiček, které mohly přijet navštívit své drahé v emigraci a nevěděly, zda a kdy se s nimi opět uvidí. Pokusil jsem se o reflexi tohoto fenoménu v hudebním díle hudebními prostředky, kdy studnici mi byly texty Starého zákona, popř. krátké úryvky z díla velkého exulanta J. A. Komenského.

Skladba má několik částí: Úvod – Vyhnání z ráje – Interludium I (hoboj sólo) – Vyhnání – Žalost – Interludium II (hoboj sólo) – Dobrořečení, s kratičkou pauzou mezi 4. a 5. a 6. a 7. částí.“

„Je dobrou vlastností být schopen podívat se na vlastní situaci uměleckým okem a dokonce i v utrpení a bolestech, které nás zasahují, při nepokoji a podobných stavech mít onen pohled Gorgony, který všechno okamžitě nechá zkamenět v umělecké dílo: onen pohled z říše, kde neexistuje bolest.“

Fridrich Nietzsche

Vážený pane skladateli, přejeme Vám vše dobré, ať i nadále hledíte uměleckým okem.

Přední česká sopranistka **Irena Troupová** si vydobyla mezinárodní renomé nejprve na poli historicky poučené interpretace staré hudby. Od 90. let, kdy žila v Berlíně, vystupovala na podiích celé Evropy a spolupracovala s dirigenty Thomasem Hengelbrockem, Howardem Armanem, Joshuou Rifkinem, ansámblem Orpheon ad., v ČR pak s interprety Jaroslavem Tůmou, Barbarou Marií Willi, Monikou Knoblochovou, se soubory Ensemble Tourbillon, Musica Florea a mnoha dalšími. Svůj záběr postupně rozšířila o romantickou a moderní písňovou i operní tvorbu. Vystoupila v cyklech FOK, České filharmonie i PKF – Prague Philharmonia a opakovaně na festivalu Pražské jaro. Podílela se na mezinárodně ceněné nahrávce opery Bohuslava Martinů *Le jour de bonté* (Den dobročinnosti). Spolupracuje se soubory pro soudobou hudbu (BCO, Orchestr BERG, Konvergence, Prague Modern ad.) a se soudobými skladateli (Marek Kopelent, Jan Dušek, Peter Koeszeghy, Miloš Štědroň, Jiří Kadeřábek, Pavel Zemek Novák, Jiří Teml ad.). Věnuje se též odkazu meziválečných autorů (Viktor Ullmann, Ervín Schulhoff, Norbert von Hannenheim, Philip Herschkowitz ad.). Vyučuje na JAMU a mezinárodních kurzech.

Vilém Veverka je jedním z nejrespektovanějších českých hobojistů. Absolvoval Pražskou konzervatoř (F.X.Thuri) a Akademii múzických umění v Praze (L.Séquardtová), navštěvoval kurzy významného francouzského hobojisty Jean-Louis Capezzaliho. Zásadní impuls v jeho uměleckém rozvoji však přineslo účinkování v Gustav Mahler Jugendorchester a následné studium u předního německého hobojisty Dominika Wollenwebera na Hochschule für Musik Hanns Eisler v Berlíně, na které navázal dvouletým účinkováním v proslulé Berlínské filharmonii (Karajan Stiftung). Nastoupená cesta vyvrcholila triumfem v jedné z nejprestižnějších hobojových soutěží – Tokyo /Sony Music Foundation (2003). Jako sólista vystupuje s významnými českými orchestry, např. s Pražskou komorní filharmonií, Filharmonií Brno, FOK, SOČR ad., ze zahraničních orchestrů pak jmenujme Tokyo Philharmonic Orchestra, Bayerisches Kammerorchester či Budafok Orchestra Budapest. Nahrál a v českých premiérách provedl řadu náročných skladeb druhé poloviny 20. století, včetně koncertu Marka Kopelenta „A few Minutes with an Oboist“. Je prvním hobojistou Filharmonie Brno.

Přední český hudebník a koncertní mistr Národního divadla v Brně **Josef Klíč** studoval hru na violoncello na Konzervatoři v Pardubicích a poté na Janáčkově akademii múzických umění v Brně. Po ukončení studia na JAMU absolvoval stáž v Toyamě v Japonsku a stal se vítězem mezinárodní soutěže Yamaha. Zároveň je držitelem mnoha českých i zahraničních ocenění. Kromě interpretování hudby působí jako skladatel současné moderní hudby. Mimořádně vystupuje také s písničkářem a básníkem Závišem (vlastním jménem Milan Smrčka). V roce 2010 vyšlo CD se záznamem jejich společného koncertu pod název *Naživo za pivo*. Dále se podílel na dvou albech skupiny The Plastic People of the Universe *Maska za maskou* a *Co znamená vésti koně*.

V roce 2012 vydal své autorské album *Requiem za Magora*, které je věnováno památce zesnulého básníka Ivana Martina 'Magora' Jirouse.

Viktor Pantůček

Prosíme posluchače, aby zaujali svá místa včas, vypnuli mobilní telefony a během koncertu nefotografovali. Po začátku není vstup do sálu umožněn. Změna programu a účinkujících vyhrazena!

Poslední koncert cyklu B

8 | 6 | 2017 Moravské náměstí, 19,30

BERGIÁNA – koncert k výročí nedožitých 90. narozenin Josefa Berga

Josef Berg: Pijácký orloj.

Josef Berg: Snídaně na hradě Šlankensvaldě

Josef Berg: Eufrides před branami Tymén

Josef Berg: Provizorní předvedení opery Johanes doktor Faust

Pavel Šnajdr – dirigent, Matyáš Dlab – režie, Matěj Sýkora – výtvarná spolupráce, Martin Javorský – tenor, Pavla Radostová- soprán, Jarmila Balážová – mezzosoprán, Tomáš Krejčí – baryton

BCO – Brno Contemporary Orchestra

VSTUPNÉ DOBROVOLNÉ